

EYÜP'TE KARAY MEZARLIKLARI

Av. Sedat BALKAN

1969 yılında İstanbul-Bakırköy'de doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Bakırköy'de tamamladı. 1992 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Hakimlik sınavını kazanarak Beyoğlu Adliyesinde stajını tamamladı. Antalya'nın Kaş ilçesinde Hakim olarak atandı. Bir süre sonra askerlik hizmeti için Adana 6. Kolordu Komutanlığı Askeri Savcılığına atandı. Tehisten sonra Kaş Adliyesindeki görevine geri döndü. 2002 yılında bakanlık değiştirerek Maliye Bakanlığı bünyesindeki Hazine Avukatlığı görevine başladı. Halen Eyüp bölgesinden sorumlu olarak görevine devam etmekte. Evli ve 2 kız çocuk babası. İngilizce ve Makedon dillerini bilmekte.

Kutlu belde İstanbul'un en güzel ilçesi Eyüp, birçok önemli Müslüman şahsiyete ebedi istirahatgah olduğu gibi, Hıristiyan ve bugünkü konumuzu oluşturan Musevi mezarlığına da sahip idi. Sahip idi diyorum çünkü Nisan 2006 sonu bizzat yerinde yaptığım araştırmalara göre artık bu zenginliğimizi kaybettiğimizi itiraf etmemiz gerekiyor.

Bugünkü konumuz olan Karay Türklerinin 2 adet mezarlığı da Eyüp ilçemiz sınırlarında idi. Ancak ilgisizlikten olsa gerek artık Karay Türklerinin, Türkiye'de ve İstanbul yegane mezarlığı kalmıştır. O da **Hasköy Türk Karaim Mezarlığı**dır. Yakın bir zamana kadar İstanbul'da bile 10 adet mezarlığa sahip olan bu kardeşlerimiz elde kalan tek mezarlıklarını korumaya çalışıyorlar. Mezarlıklarının tapusunu bile yeni alabildiler. İbadetlerini yapabildikleri tek **Kenesa'ları da Hasköy, Mahlül sokak**'ta hüzünlü bir şekilde kapalı durmakta, ibadet yapacak cemaat kalmamaktadır. Kendi deyimleriyle Kocaman Türk ağacının bir dalı olan Hazar Türklerinin gerçek temsilcileri olan Karaim Türkleri, anavatanda yok olmak üzere. Sayıları 50'nin altına düşmüş, durumdadır. Ağacımızın önemli bir dalı, kültürü ile birlikte yok olmak üzeredir. Eğer salonda hazır iseler belki de son defa Hazar Türklerini görmektesiniz. Bir zamanların tüm Kafkaslara ve Karadeniz'e hükmeden Hazar imparatorluğunun varisleri ne yazık ki dünya üzerinde bile toplam sayıları 2000'in altına düşmüştür. Karayların katı evlilik kuralları onları yok olma seviyesine getirmiştir.

İmparatorluklar başkenti İstanbul'unumuzun mübarek ilçesi Eyüp, tarih-

çi **Mehmet N.Haskan!** göre 2 ayrı yerde Karay Mezarlığına sahipti. Yansıdaki haritadan da görüleceği üzere **1.ve büyük olan mezarlık**, bugünkü İHE genel müdürlük binası yakınında, Rum Mezarlığı karşısında, Savaklar semtindeydi. Mezarlığın yanı başında Müslümanlara ait Mısır Tarlası Mezarlığı da bulunmaktadır. Yani sadece Kuzguncuk yada Ortaköy'de değil İstanbul'unumuzun bu güzel ilçesinde de 3 büyük dinin mezarlıkları koyun koyuna yer almakta idi. Yeni Kuşat sokağı ve Meşatlık sokağının birleştiği çoban çeşmesinin yanında büyük Karay mezarlığı bulunmaktaydı. Buranın devamı olan Otakçıbaşı sokağı ve Cebecibaşı caddesi üzerinde daha eskiden bu mezarlığın ilk yeri bulunmaktaydı. Bugün ise çekilen fotoğraflardan gördüğümüz üzere çoban çeşmesinden bile eser kalmamıştır. Çeşme civarında İbranice yazılı mermer sandukadan bahsedilmiş ise de aramalara rağmen bulunamamıştır. Bu büyük mezarlığın ne zaman ne şekilde ortadan kaldırıldığı, Karaim cemaatinin ve Belediyenin Mezarlıklar arşivinde araştırılmayı beklemektedir. Buradaki mezar taşları ve mermer sandukalar kurtarılabilmiş midir? Bilemiyoruz. İbranice bilen, cemaatin nüfus kayıt bilgilerini bilen bir araştırmacı elde kalan tek mezarlık olan Hasköy Karaim Mezarlığındaki mermer taşları ve sandukaları inceleyerek Eyüplü hemşerilerimize dair kayıtlar bulabilirler belki de.. Karaylar konusu o kadar bakir ve öksüz Kİ araştırmacıların, akademisyenlerin ilgisine muhtaçtır. Karaimler, tarih sahnesinden çekildiklerinde yazılı ve sözlü kaynaklara da ulaşamama riski mevcuttur.

2. Mezarlık - Meşatlık sok.

2. Mezarlık - Sanduka yer

2. Mezarlık - Meşatlık

1. Mezarlık Karşısı

2.Mezarlık ise ; bugünkü **Üçşehitler** mevkiindedir. Fotoğraflarından da görüleceği üzere burada da bir iz kalmamıştır. Üçşehitler camii önündeki Meşatlık sokağı bize bir ipucu verse de kalan bir şey yoktur. Tarafıma gösterilen ziyaret yerinin Karaylara ait olduğu şüphelidir.

Yine Haskan'da bahsedilen İbranice kitabeli Mermer sanduka, Rami, Dikilitaş sokakta aranmış ise de bulunamamıştır. Oysa 1996'da yerinde olduğu söyleniyordu. Sandukaya ne olduğu, niye o zamana kadar ortalık yerde bırakıldığı da ilginç birer sorudur.

Kısacası Eyüp, Karay kültürümüze dair tüm değerlerini zamanla kaybetmiştir. Geriye kalan merkezdeki Kültür işleri müdürlük binasının bahçesinde olan, benim de bu konuşmayı yapmama sebep olan ,henüz içeriği bilinmeyen,İbrani harfleriyle Karay Türkçesiyle yazıldığını tahmin ettiğim Karay Mezarlık sınır taşıdır.Bu taşa benzer taşları bizzat Hasköy mezarlığında gördüm.İnternet vasıtasıyla yaptığım araştırmalarda gördüğüm Dünya üzerindeki diğer Karay mezar taşlarıyla uyumlu olduğunu gözlemledim.Karayların hakkında aşağıda vereceğim bilgilerle karşılaştırınca bu taşın Karay Türklerine ait olduğuna kanaat getirdim.Bu mezarlık sınır taşı diğer Musevi mezar taşlarına benzemediği gibi,Musevi mezar taşlarında bulunan Siyon yıldızını içermemektedir.Zaten Hasköy Mezarlığını da gezerseniz,siyon yıldızlı 1-2 mezara rastlarsınız.Çoğunlukla İbrani harfli ancak Karay Türkçesi içerdiği Karaim vakfı yetkililerince bildirilen mezar taşlarının yanı sıra Latin alfabesiyle Türkçe ve Kiril alfabesiyle Türkçe mezar taşlarına rastlamaktasınız.

10 adet Karay Mezarlıklarının nasıl olup ta bire düştüğü,diğer mezarlıklara ne olduğu, araştırmacıların bilhassa Karay Türklerinin içinden çıkacak araştırmacıların ilgisine muhtaçtır.Cemaatin Cumhuriyet tarihindeki tek tarihçisi olan Çağatay Bedii Avramoğlu ise henüz 34 yaşında vefat etmiş-

tir.İkinci bir Avramoğlu çıkacak mıdır?Bilemiyoruz ama biz Türk kardeşleri onlara her türlü desteğe hazırız.

Haskan'ın çalışmasına esas aldığı bilgi Simon Şişman'a aittir.1957'de neşredilen bu makale ile İstanbul Karayları bir nebze olsun kendilerini tanıtabilmişlerdir.1991'e dek geçen yıllarda hiçbir Türkçe araştırma yapılmamış iken Erciyes Üniversitesinden **Doç. Dr. Şaban Kuzgun "Hazar ve Karay Türkleri"** adlı kitabı ile Karayları günümüze getirebilmiştir.

Ekim 2003'te ise Atlas dergisi Türk ve Kırım Karaylarını kapak konusu yaparak bilgileri güncelleyebilmiştir. Ancak İstanbul Karay Türkleri sessizliğe gömülerek yayın yapmamayı tercih etmektedir.Onların yayın yapmak,kitap basmak,kültürlerini tanıtmak üzere Kültür Bakanlığımızca teşvik edilmele-ri gerekmektedir.Cemaate dair bütün yazılı evrak ve sözlü bilgi yok olma tehdidi altındadır.Cemaat ,etnografik ve folklorik desteğe muhtaçtır.Dini kitapları koruma altına alınıp,ihtivası elektronik kayıt altına alınmalıdır.Sözlü tarih çalışması bir an önce yapılmalıdır.Sessizlik,Karayları yok etmek üzeredir.Çocuklarımız ,Karayları hatırlamayacaktır bile...Tarihe karışmış bir Türk kavmi olarak görülecektir.

Peki ama kimdir bu kardeşlerimiz? Karaylar kimlerdir?Neye inanırlar?Niye Yahudilerden farklıdır?

KARAYLAR

Şu sıralar yayınlanıyor mu bilmiyorum ama Discovery Channel bir ara Unesco'nun kültürel bir programının fragmanlarını yayınlıyordu.Bu fragmanlardan birini izlerken,fonda gelen konuşmanın tanıdık olduğunu fark et-

1. Mezarlık - Savaklar

1. Mezarlık

1. Mezarlık - Mezartaş kalıntıları

1. Mezarlık - Kalıntılar

tim.Konuşan Litvanya,Trakai'den Diana Lavrenovich isimli bir hanımefendiydi.

Aynen şu sözcükleri kullanıyordu "Menim adım Diana Lavrenoviç.Biz geldik Trakai'ye 600 sene kadar önce.Anam ulusumuzun aşamağını yapıpır.Kıbın; Karaylara has bir adettir.Bu adet kaldı atalarımızdan.Hamurun içne

1. Mezarlık yanı Osmanlı
Türk mezarlığı
(Mısır Tarlası Mezarlığı)

et konur,ta ortasından çekiçlenir.”

Afallamıştım.Konuşan Litvanyalı bir Türktü ve ne konuştuğunu gayet iyi anlayabiliyordum.Karaylar ile ilgili araştırmalarım işte böyle başladı.

Karaylar; Türk kavimleri içinde Museviliği seçen iki kavimden biridir.Diğer Musevi Türkler; Kırımçak'lardır.Ancak onların Hazar Türk İmparatorluğu ile bir ilgileri yoktur.

Hazar imparatorluğunun varisleri olan Karaylar yaşanan sürgünler,savaşlar,cemaatin katı kurallarından sıyrılmak için din ve mezhep değiştirme olayları sonucu Dünya üzerinde toplam sayıları 2000 civarı olan yok olmak üzere olan bir Türk kavmidirler. **Öz be öz Türk** kardeşlerimizdir.Biz maalesef onları ihmal ettik tıpkı Gagavuz Hıristiyan Türkleri gibi,farklı dinden oluşları bizleri etkiledi.Oysa onlarda **“Kocaman Türk ağacının bir dalıydılar.”**

Karay mezhebinin kurucusu **Anan Ben David** isimli Bağdatlı bir hahamdır.Bağdat'taki diğer hahamların Tevrat'ı tahrif etmelerine çok içerleye-

rek,sadece Tevrat'ı baz alan,Talmud'u (hahamların sözlü yorumlarını) reddeden yeni bir mezhep kurdu.Şikayet üzerine cezaevine atıldı.Ancak cezaevindeki oda arkadaşı ondan daha ünlüydü ve mezhebinin kurallarını koyarken ondan çok etkilendi.**“İmam-ı Azam Ebu Hanife”**...İnsanın oda arkadaşı İmam-ı azam olunca,Karaylıkta İslam etkileri açık olarak görülebilmektedir.Karaylığın dini esasları anlatılırken bu konuya yine dönülecektir.

Anan B.David ;Bağdat'ı terk etmesi şartıyla hapisten çıkınca Kudüs'te ilk Kenesasını “Mezmur,130” gereği “Hz.Davut'un dediği gibi-Yerin altından gelen sesimi işit ey Tanrım” ayeti nedeniyle, **yeraltında** inşa etti.Günümüzde de İstanbul Hasköy Kenesasını da dahil olmak üzere Karayların tüm kutsal ibadethaneleri yerin altında inşa edilir. Daha sonra Karaylık Mısır ,Bizans ve Kafkasya ile Karadeniz'in Kuzey bölgelerinde yayılma alanı buldu.Diğer Ortodoks Yahudi mezhepleri gibi anneye dayalı kan bağı ile Musevilik devamı

Mısır Tarlası Mezarlığı

sağlanmıyordu. Karaylar şimdiki durumun aksine Museviliğin yayılması dini propaganda yapıyor, kendine yeni cemaatler ve dindaşlar buluyordu. Başka dinlerden Karaylığa geçiş mümkündü. Oysa Ortodoks Yahudiler, saf kan bağını ileri sürerek Museviliğe geçişe izin vermemektedirler. İşte bu ilk Musevi Misyonerlerden **İshak Ben Sanghari**, (iki Sakaryalı, Bizans'ta yaşayan bir Karay olduğu rivayet edilir.)

Hazar ülkesi imparatorunun üç büyük temsilcilerini dinlemek, Putperestlikten çıkıp hak dinlerden birine katılmak istediğini duymuştur. Bir misyoner için bundan iyi fırsat bulamaz. Şimdiki Hazar gölünün batı kıyılarında kurulmuş bulunan Hazar İmparatorluğu başkenti **İtil**'e varır. Tarihler **M.S. 740**'ı göstermektedir. Akıllı ve kurnaz bir Karay olan İshak, o zaman ki Hakan olan **Bulan Han**'ı ikna eder. Han ve saray efradı din olarak Museviliği seçerler. Halk kendi dinini seçmekte özgür bırakılır. aslında Bulan Han'da ince bir hesap yapmıştır. Çünkü komşuları olan

Bizans, Hıristiyanlık, Arap Emeviler ise Müslümanlık konusunda Hakan'ı sıkıştırmaktadır. Hakan komşularını bu şekilde idare etmeyi başarmıştır. 11. yüzyıla kadar devam eden Hazar imparatorluğu; Ruslar ve Araplara daha fazla dayanamayıp, yıkılarak tarih sahnesinden çekilmiştir. Ancak torunları olan Karaylar onların miraslarını devam ettirmektedirler.

Han mezarları, Hazarların su ile ilgili adetleri nedeniyle Don-Dinyeper ırmakları arasında üstünden su geçen alanlara yapılmış iken 20. yüzyılda SSCB'nin bu ırmaklarda yaptığı Barajlar ve Baraj göllerinin altında kalmıştır. Ancak Hazarları Museviliğe sokan İshak Ben Sanghari'nin mezarı Kırım-Akmescit (Simferepol)'te bulunan ünlü **BaltaTiğmez Mezarlığı**nda yapılan arkeolojik kazılardan sonra bulunmuştur. BaltaTiğmez ve Karayların kutsal yeri olan **Çifitkale** arkeolojik hırsızlıklar ve rabbinik Yahudilerin saldırılarına karşı koruma altına alınmıştır.

Osmanlının Kırımı fethi üzerine tek-

Itri'nin evi

rar Türk kardeşlerine kavuşan Karaylar, Kırım özerk Han idaresinde önemli idari görevler üstlenmişler, ekonomi ve mali teşkilatı güvenilir olmaları nedeniyle ellerinde tutmuşlardır. Karaylar; hem Osmanlıdan hem de Kırım Hanlarından ayrıcalık sağlayan beratlar almışlardır. 18. yüzyılda Kırım elimizden çıkıp Rusların eline geçince de ekonomi bilgileri nedeniyle **Çarice 2. Katerina** döneminde bile el üstünde tutulmuşlardır. Hatta onların dürüstlüğüne gören Katerina ne istediklerini sormuş, Karay lideri Hacıağa Baboviç, cemaatiyle birlikte Osmanlıya göç etmek isteyince Rusya'da bugünde atasözü olarak kullanılan **"Kurdu ne kadar beslersen besle, sonunda ormana kaçar"** sözünü söylemek zorunda kalmıştır. Görüleceği üzere anavatan hep Türkiye'dir. Çünkü onlarda Türk'tür.

Rus idaresinde zor günler yaşayan Karaylar zekaları ile Çarlık Rusyasından da ekonomik ayrıcalıklar koparabilmişlerdir. Ancak 1917 Ekim Devrimi

sonrası sancılı günler başlamış, Stalin'in iktidarına Mayıs 1944'de yaşanan Büyük Türk Sürgününden onlarda diğer kardeşlerimiz gibi nasiplerinin almışlardır. Bir kısmı Özbekistan ve Türkmenistan'a bir kısmı da Sibiryaya sürülerek yok edilmek istenmişlerdir. İbadethaneleri kapatılmış, dillerini kullanmaları engellenmiş, Karayca unutturulmaya çalışılmıştır. Ancak Litvanyada ve Polonya'da bulunan Karaylar bu etnik soykırımı atlatabilmeleri için Kırım ve Kiev Karaylarına yardımcı olmuşlardır. Halen yılın belli aylarında kutsal kabul edilen Balta Tiğmez ve Çıfıtkale'ye tüm Karaylar gelmekte, bağlarını sağlamlaştırmaya çalışmaktadırlar.. Halen okudukları kutsal kitabın adı **"Karaj Dinlülülerin Jalmarbach Jargıları** yani **Karay Dinlülerin Yalvarma Yazıları**". Kullandıkları Türkçe; Göktürklerin bir kolu olan **Kıpçak lehçesidir**. İlk yazılı kaynakları ;1528-1529'da Venedik'te basılmış, İbrani harfli dua kitapları idi.

KARAYLARIN DİNİ İNANÇLARI VE KÜLTÜRÜ

Karay sözcüğü okumak anlamına gelen İbranice "kara", Arapça "ikra" kelimesinden türetilmiştir. Karaylar tüm dini kurallarını doğrudan Tevrat'tan ve kelimenin yalın anlamı ile aldıkları için hahamların Tevrat yorumlarını içeren Talmud kitabını reddederler. Rabbinit (Talmudist) Yahudilikten en büyük farkları budur. Kendilerine **Bene Mikra** (Tevratın evlatları) da denmektedir.

Kenesalarını Tevrat-Mezmurlar 130. ayet gereği "Davut peygamberin Allaha seslendiği gibi yerin altında" inşa ederler. Sinagog kelimesini kullanmazlar. İbadet yerlerine **Kenesa** ve **kahal** demeyi tercih ederler.

Karaylarda din adamları sınıfı yoktur, haham olmadığı gibi ayini yönetecek din adamları sınıfı da yoktur. Sadece din büyüğü anlamında **Gahan, Gabay** ve **Gazan**'ları vardır. İstanbul'da son **Gazan**, Yusuf Sadık bey idi. Karaylar diğer Yahudiler gibi tanrılarına Yahova demezler, Türk soylu oldukları için "**Tengri**" sıfatını rableri için kullanırlar.

Kenesalarında kadın-erkek ayrı yerlerde ibadet ederler. Oturma sıraları yoktur (Son zamanlarda adet değişmektedir). İbadethaneye, ayakkabılar çıkarılarak ve baş örtülerek girilir. Duayı Gazan yaptırır, ancak yoksa önde gelen birisi de duayı yaptırabildiği gibi, "**Arika**" denen bir eylemle dua ettirme hakkı da satın alınabiliyor. Dua sırasında mutlaka diz üzerine çökülüyor. Yansıda buna dair bir fotoğraf sayın İrfan Unutmaz'ın kitabından alınmıştır. Diz çöktükleri yerin altına bizim seccadelere benzer kilimlik koyuyorlar. Başlarına

İtri'nin evi

2. Mezarlık üçşehitler camii civarı

2. mezarlık sokak girişi

Üçşehitler camii civarı

"**kavuk**" denen küçük başlığı takarak dua ediyorlar.

İbadet öncesi, Kenesada çektiğim fotoğraftan da görüleceği üzere elleri ve ayaklarını yıkıyorlar (**Abdest.....**) Yapılan bütün dualar İbranice değil Karayca...Ve duaların güneş doğduktan

Dikilitaş sok. Karay sandukası yeri

Dikilitaş sok. Sandukanın bulunduğu yer

Karay 1. mezarlık İHE arkası mezar kalıntısı

Mezar kalıntısı

sonra ve batanan kadar yapılması ilginç....Ne kadar da Müslüman inançlarına yakınlar....Mezheplerinin kurucusu Anan Ben David'in hapishane arkadaşının İmam-ı Azam olduğunu burada bir kez daha hatırlatmakta fayda vardır.

Kenesa'daki fotoğraflara dikkatle

bakılırsa bize benzer başka bir inançta kurban kesimidir.Kesilen hayvanın asıldığı askı,temizleme için kuyu ve çeşme Karayların ,Türklük ve Müslümanlıktan ne kadar çok etkilendiklerinin canlı bir kanıtıdır.Her yıl 21 Ağustos'ta Baran(koç) gününde kurban keserler.Kurban Tanrının rızasını kazanmak için kibleye(Kudüs'e)dönülerek kesilir.

Karay inancına göre Tanrı birdir.bütün alemin rabbidir.Ancak Şamanist kökenli bir uygulama da vardır.İki ulu ruhtan bahsederler,iyi ruh ve kötü ruh...İki güç vardır.Akgüç ve Karagüç...Karagüç olan Kargal Ata gün ağarmadan haftada bir çan sesi ile sembolik olarak kovulur.Ancak Karaylar diğer Yahudilerin aksine Hz.İsa ve Hz.Muhammed peygamberimizi de peygamber sıfatıyla tanır ve kabul ederler.Tanrılarına yakarırken Yahudiler gibi "shema İsrail,Adonay-İşit sesi mi İsrail" demezler "**Shema Karai**" derler.İşit sesimi Karai....

Karaylarda Cenab-ı hak;kadiri mutlak olup,ezeli ve ebedidir.Birliği ve kudreti hiçbir şey ile ölçülemez.Allah, meleklerini yarattığı gibi,Hz.Musa kulunu insanlara göndererek onun aracılığıyla Hak dinini bildirmiştir.**On emir** kesin ve mutlak olup,değiştirilemez,kaldırılmaz,ikame edilemez.

Hayır işleri yaparken gizli tutmayı tercih ederler,Gelirlerinin 1/10 unu fakirlere verirler (**Zekat...**), bu amaçla oluşturulan yardım sandığına her gün elde edilen gelirin % 10 u atılır.

Karaylarda **Hac** farızası da mevcuttur. Eskiden Kudüs'e gidilirken,Yahudilerle olan sıkıntılar nedeniyle gidilmekte,ikinci kutsal mekan olan Ak-mescit yakınlarındaki Çıftkale ve Balta

Mısır tarlası mezarlığı

Tiğmez Mezarlıkları hac niyetiyle ziyaret edilmektedir.Yılda bir kez tüm dünya Karayları tanışmak ve kaynaşmak amacıyla Gözleve (Evpatoriya) ye giderler.

Karaylarda **ibadet** sabah ve akşam olmak üzere günde iki kez dua okunarak yerine getirilir.İbadet öncesi mutlaka abdest alınır.

Karaylarda **Oruç**'ta vardır.Üç tür oruç vardır;su içmenin mümkün olduğu oruç,gündüzleri su içilmeyip yemek yenilmeyen oruç ve adak oruçları....On günler oruçları denen oruçları olduğu gibi,et yenmeyen 7 gün oruçları da mevcuttur.

Prof.Yaşar Kalafat beyin aktardığına göre Karaylarda "taaddütü zevcat" ta vardı. Monogamik olmadıkları bildirilmiştir.Yakın akraba ile evlilik yasak olduğu gibi,ölen kadının mirasından kocası pay alamamaktadır.

İbadet ve cenaze merasimlerinde müzik yoktur,tıpkı bizim gibi ağıt yakar,türkü söylerler...Cenazeler için mutlaka yas tutulur.7 gün evden çıkıl-

Tür Karçim Vakfı Başkanı Mihail Örne (ortadaki)

Tür Karçim Vakfı 2. Başkanı Sacha Örne (sağdan ikinci)

Hasköy Karay Kenesası (Ehal Kısmı)

Polonya Karay cemaati
(karaim:.org)

Hasköy Karay Kenesası (Mahül sok. No:4)
Dış giriş

Kenasa içi 2. kattan Ehal'in görünüşü maz,7 gün yemek pişmez ve 7 gün et yenilmez.

Meşe ve ebem ağaçları kutsal kabul edilir. Mezarlıklarında mutlaka bulundurulur. Balta Tiğmez kutsal mezarlığında binlerce meşe ve 21 adet ebem ağaçları vardır. 21 sayısı mutlaka ikmal ettirilir. Mezarlıklarda ölünün başı mutlaka kıbleye çevrili olur.İstanbul Karay Hasköy büyük mezarlığında tıpkı Müslüman camilerinde olduğu gibi **Mu-salla taşı** mevcuttur.Ölü için 1. ve 4. haftalar ile 11. ayda yemekli **mevrit** icra edilir. Mezar taşlarında Davut yıldızı-birkaç istisna dışında- yoktur.Türkçe ve İbrani harfleriyle Karay Türkçesi yazılıdır.

Her Karayın biri Türk diğeri dini olan iki adı mevcuttur.Pasaport,kimlik ve mezar taşlarına Karaim olduklarını gösterir ifadeleri mutlaka yazdırırlar.Türkiye uygulamasında Karaim dinini din hanesinde yazdıramadıklarını ifade etselerde yeni çıkan Nüfus Kanu-

nuna göre din hanesi vatandaşlara serbest bırakılacağı için Karaim yazdırmalarında yasal bir sakınca da kalmayacaktır.

Kültürel gelenek olarak,evin kaplarına nazara karşı at nalı asılır.ölünün naşı üzerine demir parçası konur.Cenazeye gidenler tabuta mendil sü-rüp,mendil ve ellerini evde yıkarlar.Ölümün olduğu gün evdeki saat durdurulur.sobanın veya ocağın küllüğü açılır.Evdeki aynanın kırılması uğursuzluk sayılır.Ölünün bulunduğu yerde ateş,mum ,ışık yakılır.Her ölüm yıldönümünde ölünün yakınları 1 gün yas orucu tutarlar.Karaylar kuraklık olduğunda yağmur duasına bile çıkarlar.

Din büyüğü gabay'ların kıyafeti siyah cüppe olup bizim imamlarımızın kıyafetlerine oldukça benzemektedir.Başta da beyaz tülbent sarılmış fes takılmaktadır.

Karayların evlenme, nikah,ölüm, bayram törenleri de Yahudilerden farklıdır. Bir Karay başka dinden ve mezhepten biriyle evlenmez. Karay olunmaz,Karay doğulur. Karay inancına sonradan girilemez.

Karaylarda sünnet adeti de vardır. Erkek çocukları doğumlarını izleyen 8 gün içinde mutlaka sünnet edilirler.

Daha fazla inanç ve ibadet ayrıntısına girmeden bahsi kapatırken şu soruyu sormakta fayda vardır?Bize her bakımdan bu kadar benzeyen kardeşlerimizi bugüne kadar niye ihmal ettik?Niye dertleri ile ilgilenmedik.Onları azınlık olarak gördük,nüfus cüzdanlarına Karay yazdırmalarına bile izin vermedik.Oysa onlar öz be öz Türk çocuklarıdır.

Karay cemaatinin birçok sorunla boğuştuğunu bilmekteyiz.ancak Karay-

lar kendi içlerine kapanıklığı bırakıp Türk dünyası ve devletimizle irtibat kurmalı,kendilerini tanıtmalı,yayın faaliyetinde bulunmalıdır.rahmetli Çağatay Bedii Avramoğlundan bu yana hiçbir yayın faaliyetinde bulunmamaları çoküzücüdür.Cemaat kendi içinden yeni bir Çağatay Bedii çıkarmalıdır.Temas kurulacak bir adresin dahi olmayışı,internet ortamına katılmamaları büyük eksiklidir.Kendileriyle nasıl temas kurulacağı şansa kalmıştır.Vakıflarının mal varlıklarıyla ilgilenememektedirler.Üzerine ölü toprağı serpilmiş son kalan 50 kişi, yok olmayı beklemektedir.

Oysa Kırım Karaylar derneği,Kırım'da çok etkindir.Litvanya Karayları ve Polonya Karaylarının internet siteleri çok aktiftir.Litvanya'nın bütün Ankara büyükelçileri Karay Türklerinden seçilmektedir.Türkiyeli Karayların,üstelikte anavatanda sessizlikleri anlaşılamamaktadır.

Son sözü Kırım Karaylar derneğinin bülteninin son paragrafı söylesin.Kelimesi kelimesine.....

“-Önümüzde olan bütün zorluklara ve problemlere bakmazdan,biz eminiz ki eger devlet ve diger taraflardan yardım olursa ,biz bunları çeze biliriz.Kismet olursa ,Kocaman türk ağacçı üzerinde bizim küçük fidanımız kurumuz”

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA:

A-KİTAPLAR

1-Hazar ve Karay Türkleri-Doç.Dr. Şaban Kuzgun-1993

2-Aykırı Serüven- İrfan Unutmaz-Nokta kitap- 2005

3-Tarih boyunca Yahudiler ve Türkler-c.1-Prof.Hikmet Tanyu-Bilge yayınevi

4-İstanbul Sinagogları-Naim Güler-yüz-1992

5-Kırım-Kuzey Kafkasya-Dr.Yaşar Kalafat-Asam yayını-1999

6-Türkdilinin yurtları- Doç.dr. Nevzat Özkan-Akçağ yayını

7-13.kabile-Arthur Koestler-Say yayınevi

8-Şehri İstanbulun seyir defteri-L.P.Dabağyan-Karadağ yayınevi-2006

9-Hazarlar ve Musevilik-Golden ve.-Karam yayınevi-2005

10-türkiyede etnik gruplar-P.A.Andrews-tümzamanlar yayıncılık

11-Yahudi dini ,Yahudi tarihi-İsrael Shahak-anka yayınevi-2002

B-DİĞER YAYINLAR

1-Atlas dergisi-Ekim 2003-sayı 127

2-Tarih ve düşünce dergisi-nisan 2005-sayı 2005/3

3-Focus dergisi-fotokopi tarih yok

C-İNTERNET

Anahtar kelime: Karaim

1-Karaimi.org(Polonya Karayları)

2-turkhaber.org

3-khazaria.com

4-orkun.com.tr

5-tr.wikipedia.org

6-alewiten.com

7-ozturkler.com

8-sozluk.sourtimes.org

9-ozdemirmevlut.sitemynet.com

10-euronet.nl

11-cesnur.org

12turkiye.net

13-helsinki.fi(Prof.Tapani Harviainen)

14-orienternet.de

15-daugenis.mch.mii.lt(Litvanya Karayları)

16-karaim-institute.narod.ru